

ԱՆՏՐԱՆ ԴՈՒՐԵԱԿ

◊ ◊ ◊

ԸՆՏԻՐ

ՔԱՆՔԱՆՈՒՄ ԵՄԵՐ

ՎԻԵՆՆԱ

ԽԻՒՐԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

1922

891.99

7-99

20975

20
Tennessee, N.

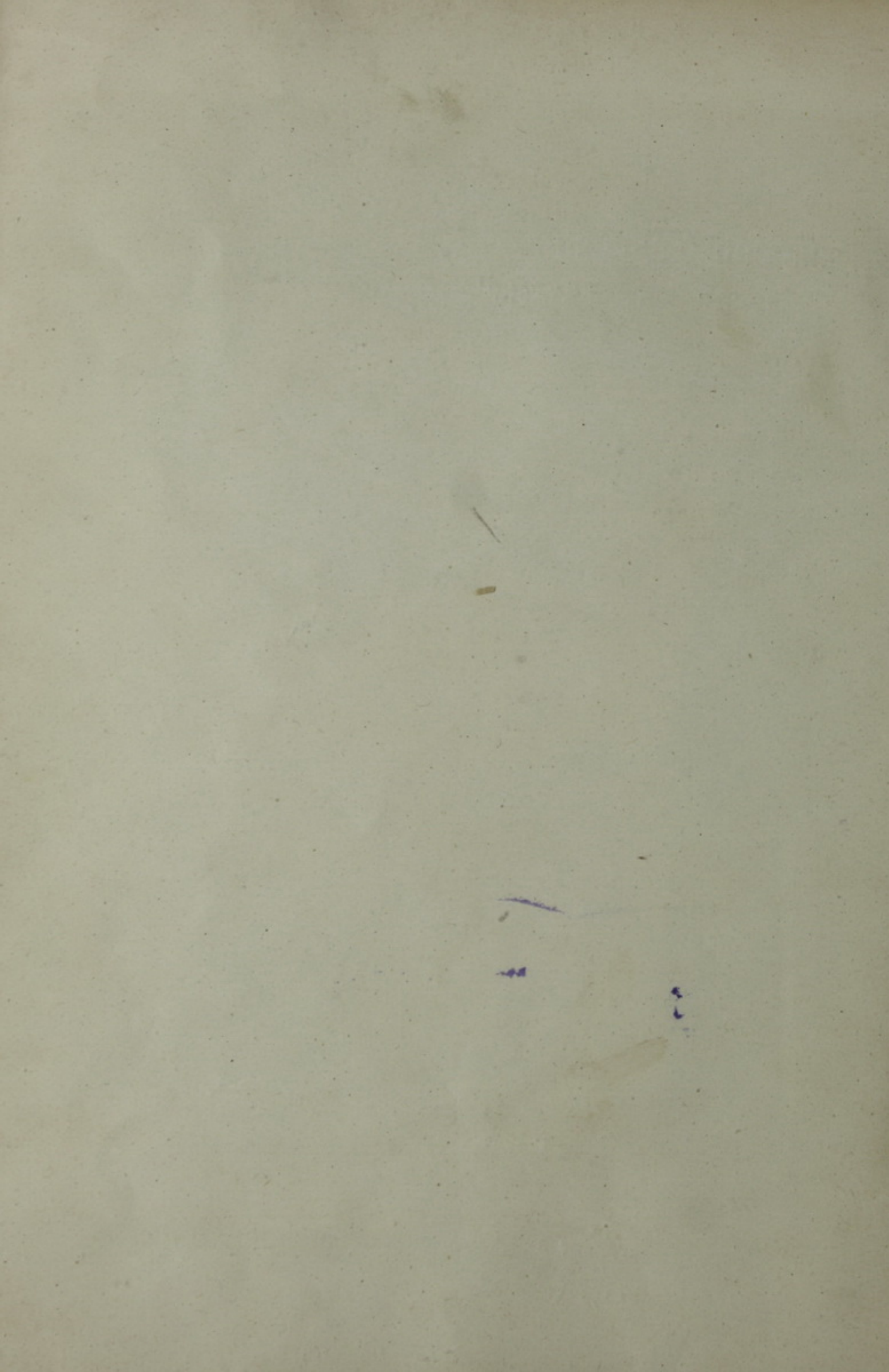
Ենթին էություն,
Ենթին էություն:

A close-up photograph of a piece of light brown, textured paper, possibly a notebook cover or endpaper. The paper features a grid of horizontal and vertical lines, creating a series of rectangular compartments. A prominent diagonal crease or fold runs across the lower-left portion of the image, partially obscuring the grid. The lines are dark and appear to be hand-drawn or printed on the textured surface. The overall lighting is even, highlighting the paper's texture and the geometric pattern.

ՊԵՂՐՈՍ ԴՈՒՐԵԼՍ

ԸՆՏԻՐ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

□ □ □

891.99
7-99

ՍՏՈՒԳԼԱԾ Է 1961 թ.

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

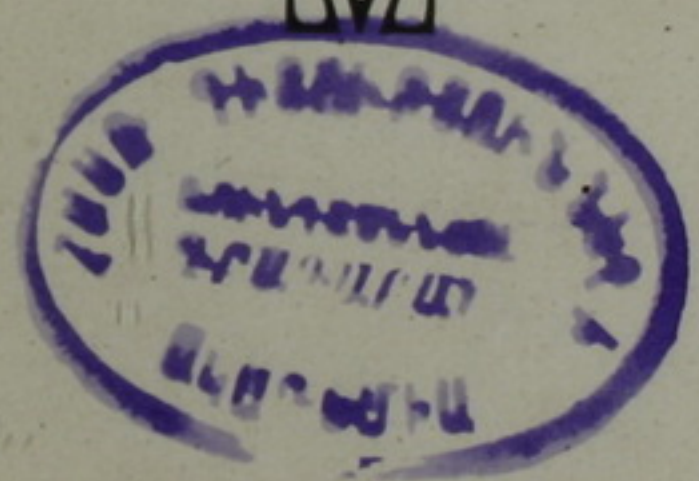
Վ Վ Վ

ԸՆՏԻՐ

ՔԵՐԹՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԿԱ

20.975

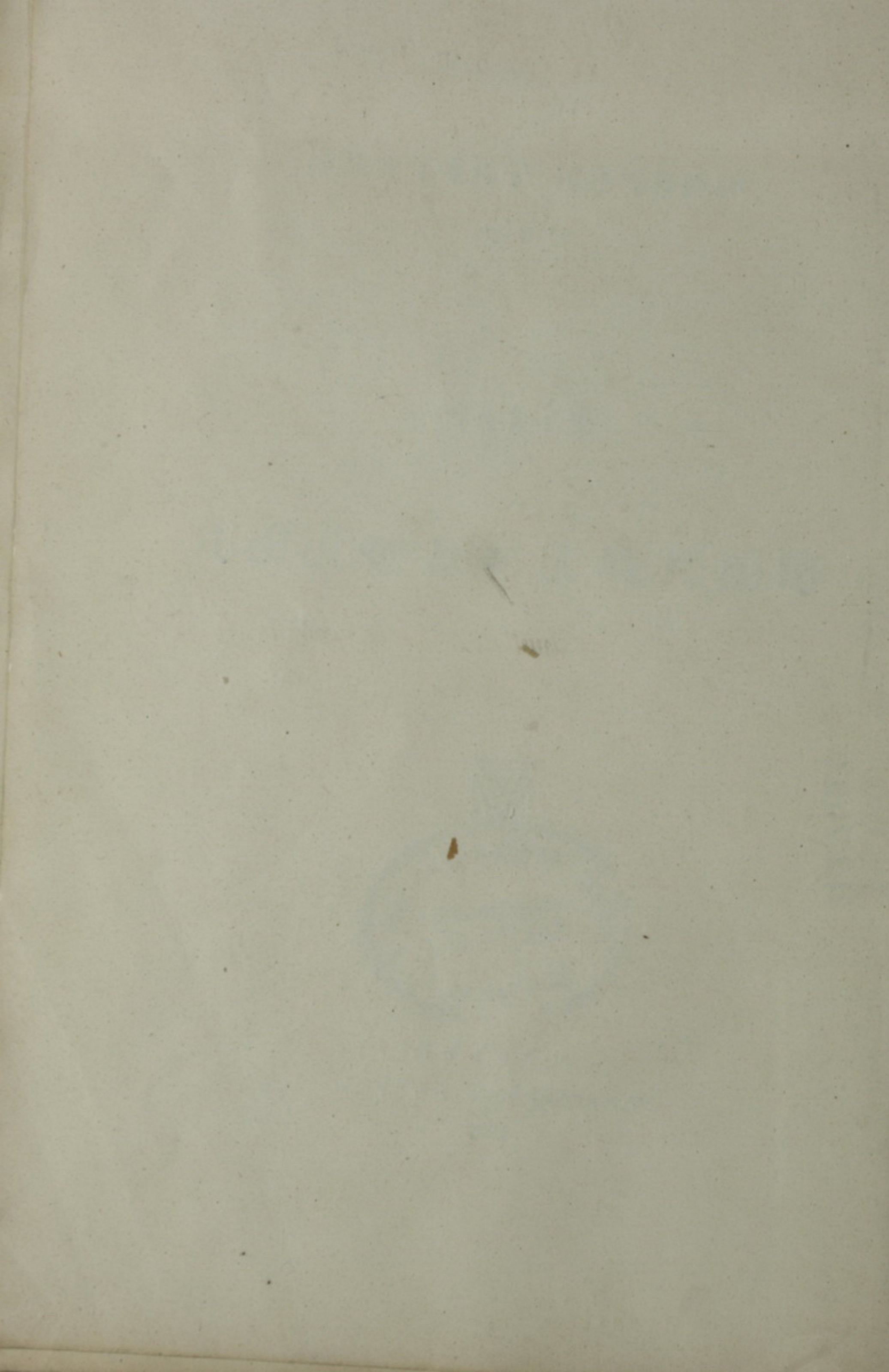
A27426

ՎԻԵՆՆԱ

ՄԻՒԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

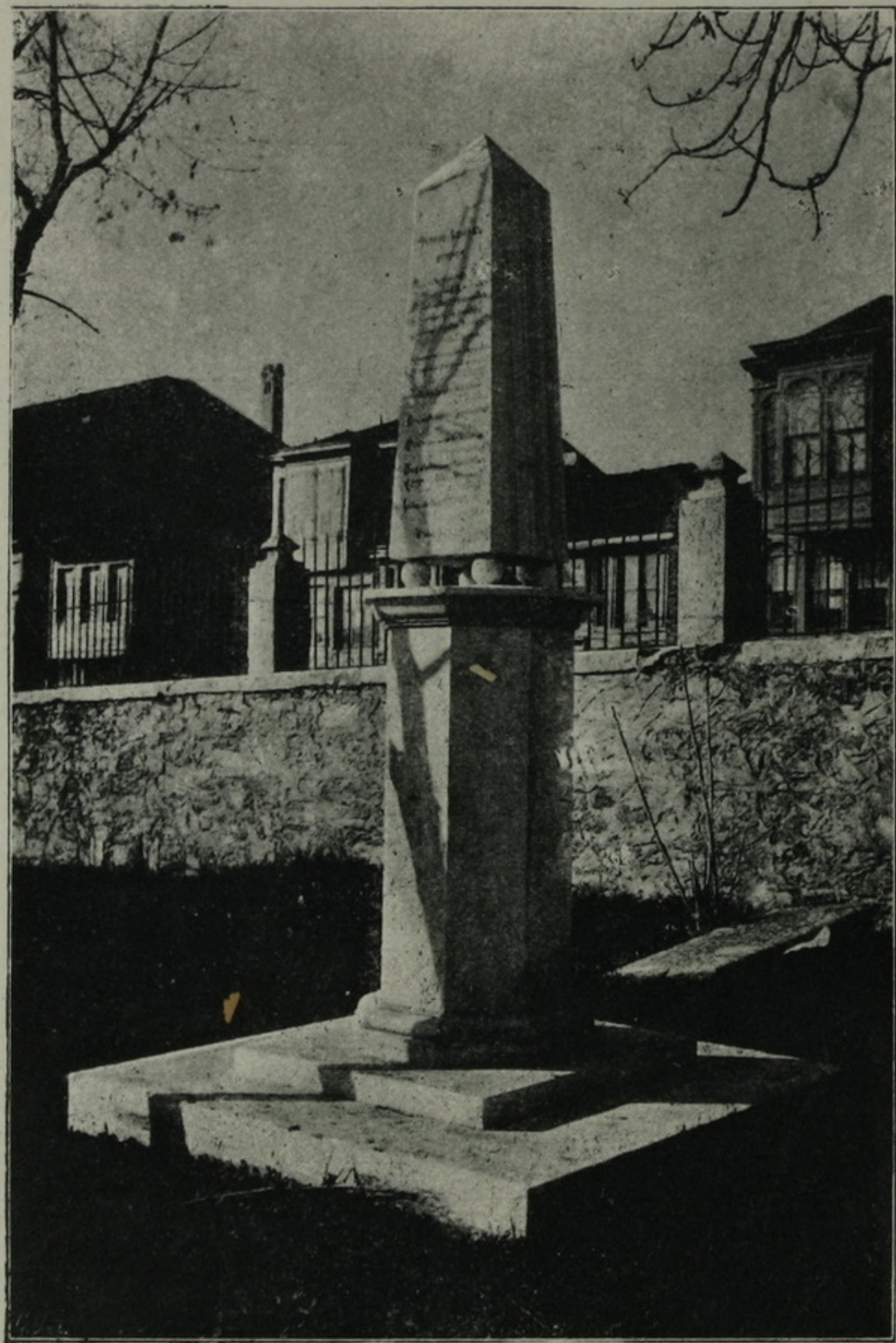
1922

ԲԱՆԱՍ ՏԵՂԺԻՆ

Մահոռան յիսնամեայ տարեդարձին

1872—1922:

Իսկ աննըշան եթէ մընայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ,
Եւ յիշատակս ալ թառամի,
Ա՛հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ:

20 - 20 / 8 հ-ի հետ այն հետո յետոյս, «Իրիկ
 անհետի հետոյս հետոյս լիակատարութեամբ Երանանք
 պիտանք Դոս Կարապետ :
 9 Երանութեա 1946
 Ի Հոգի

Վրահան
 Վրահան Երան
 (Վրահան)

Ս Ի Ր Ե Լ

Բոյլ մը նայուածք, փունջ մը ժրպիտ,
 Զուրայ մը խօսք դիւթեց իմ սիրտ:

Ես ուզեցի լուռ մենանալ
 Սիրել փըթիթք, խորշեր թաւուտ,
 Սիրել կայծերն երկնի կապուտ
 Առտըւան շաղն, իրիկուան քալ,
 Ճակատագրիս սեւ գիծ կարդալ,
 Խոկալ, սուգիլ, ըզմայլիլ սուտ:

Ռհ, խուրճ մը վարս՝ եղեմ մը շունչ,
 Շրջազգեստ մը շրջեց իմ շուրջ:

Ես ուզեցի լոկ ու մինակ
 Սըրտակցիլ ջինջ վրտակին հետ,
 Յիշատակի շունի նա հետ,

Սիրտ մ'որոյ մինչ սուգիմ յատակ,
Գրտնեմ զիս հոն տըժգոյն յըստակ,
Գաղտնիք մ'ունի — այն անթիւ վէտ:

Եթեր մը տրոփ սրտի լսեցի,
Հրծծեց. — “Կ'ուզես սիրտ, եկ ինձի:,,

Ես ուզեցի սիրել զեփիւռ
Որ երկնքէն թռռչի բեկբեկ,
Նա չի սիրեր խոցել երբեք,
Հոգի մ'որոյ գաղտնիքն է բոյր,
Գիտէ շոյել երազներ բիւր,
Երկնի բոյրն յուշ կ'ածէ առ հէք:

Ո՛հ, փունջ մը բոց փրսփրսաց ինձ.
— “Կ'ուզես պաշտել հոգի մ'անբիծ:,,

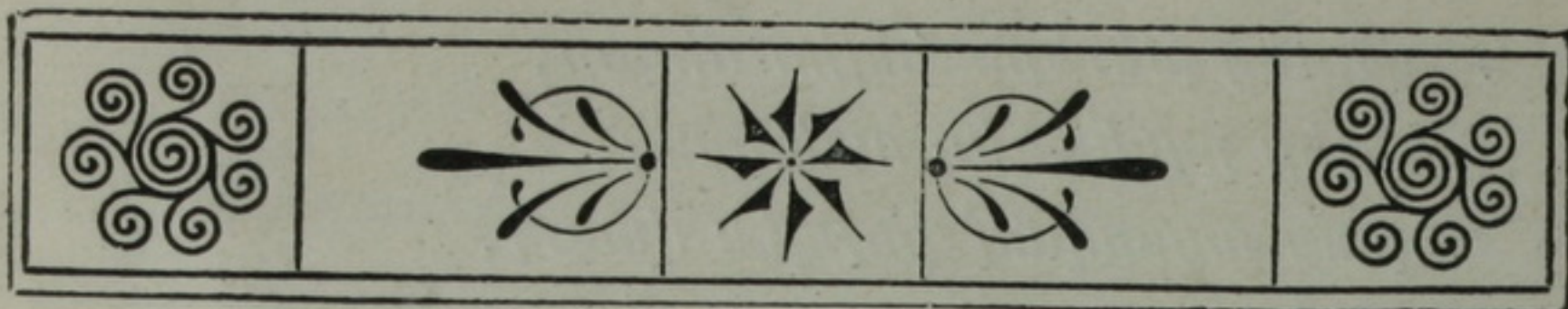
Ես ուզեցի քնարով մի
Լոկ սիրել հոս՝ հոս դալկահար,
Պաշտել, գրկել միայն քնար,
Սիրող էակ ճանչել զանի,
Ըստ իմ քրմաց լարել աղի,
Եւ սրտակցիլ սիրողաբար:

Նէ մօտեցաւ յուշիկ՝ ըսաւ.
— “Քնարդ է ցուրտ սիրտ, եւ սէրըդ՝ ցաւ:,,

Թոթուեց թելերն հոգիս մոլար,
Ճանչեց ըզնէ, գեղ ու կըրակ,
Սիրտն անապանկ՝ ինչպէս վտակ,
Անմեղ՝ ինչպէս սիւգ դալկահար,
Հաւատարիմ՝ ինչպէս քընար,
Հրաժեշտ տըլաւ կեանքի մենակ:

Բոյլ մը նայուածք՝ փունջ մը ժըպիտ,
Բուրայ մը խօսք դիւթեց իմ սիրտ:

Ն Ե Ր Ա Հ Ե Տ

Համբոյր մ'առի ներանէ,
 Համբոյր մ'անհուն գորովի,
 Երբ կարմիր շողք մարէին
 Հորիզոնին վերելի:

Ձեռքըս տարաւ կուրծին՝ հոն
 Սիրոյ երկին մ'որոտար,
 Թօշնեցայ գիրկն ես իբրեւ
 Համբոյր մ'անհուն դալկահար:

Նէ գիս իր քով նրստեցուց
 Գորգի վերայ դալարեայ,
 Հուսկ ճաճանչ մը պըլպըլար
 Ներա դիմացը վըրայ:

Թոթովեցի . . . դողացի . . .
 Առի համբոյր անհամար,

«Խօսի՛նք .», ըսաւ — Ո՛հ, խօսի՛լ.
Հատնիլ է լոկ ինձ համար:

Աչերու քոցն երբ մարի,
Դադրի տրոփն երբ սրտին,
Լոկ այն ատեն հարկ է որ
Անգօր շուրթերըն խօսին:

Հուր հորիզոնն մարեցաւ,
Երկինքն աստղեր փրթթեցան,
Համբոյր մ'առի դարձեալ ես
Յանուն աստեղց ցիր եւ ցան:

Նէ թողուց որ վարսքն ազատ
Սիւզը դէս յիս բերելով
Միշտ հովահրէ բռնունկած
Ճակատըս զով բոյրերով:

Ո՛հ, այն ժամը ոսկեզօծ
Անշուշտ սահած, թրուած է
Ճակատագրին անողորմ
Սեւ ձեռքերէն երկաթէ:

Մեր համբոյրներն սահեցին
Տերեւները խարշափմամբ,
Եւ շողերու տըւին շուք
Աստղերն երկնից այն անամպ:

Չեղք վերցուցինք աստղերուն,
Սէր ուխտեցինք իրարու,
Դողդըղացին աստղերն ալ
Մեր երդումէն ահարկու:

Լըսեց երկինք մեր ջերմ ուխտ,
Աստղեր սրսկեց ի գորով,
Բնութիւնն եղաւ պըսակիչ,
Մեզ պըսակեց աստղերով:

Զ Ն Է Պ Ա Շ Տ Ե Մ

Պառագայթի ու վարդի
Փրթթումներով վեհապանծ
Ես չը սիրեմ սա դէմքը,
Սիրոյ ժպտով մը օծած:

Ես չը սիրեմ, երբ կուսի
Մ'աչերը զիս քուրվառեն,
Զերթ հուր ամպոց զոյգ մը հիւս
Յօնիցը տակ մեղմօրէն:

Գիսաստղի ալէս հերարձակ,
Ես չը սիրեմ սա վրձիտ
Կոյսն, ոյր դէմքէն կը փրթթին
Լուսնի դալուկն ու ժլպիտ:

Ես չը սիրեմ՝ հանդիպիմ
Երբ կուսի մը հեզանազ,
Որ եղեմ մը կը քուրէ,
Վառէ երկինք մը երազ:

Ես չը սիրեմ սա կապոյտ
Զոյգ մ'երկիւններն գինովցած,
Ոյր մէկուն մէջ պաշտի նա
Եւ միւսին մէջ ալ Աստուած:

Ես չը սիրեմ սա օտար
Ժրպիտները յուսաշող,
Որք ծաղիկներ են սուտ սոսկ
Սըրտի անդունդը ծածկող,

Ես կը պաշտեմ գիմ Գ . . .
Ինձ կը քաւէ իր սըրտին
Մէկ ճառագայթը միայն
Եւ մէկ վարդը իր ժպտին:

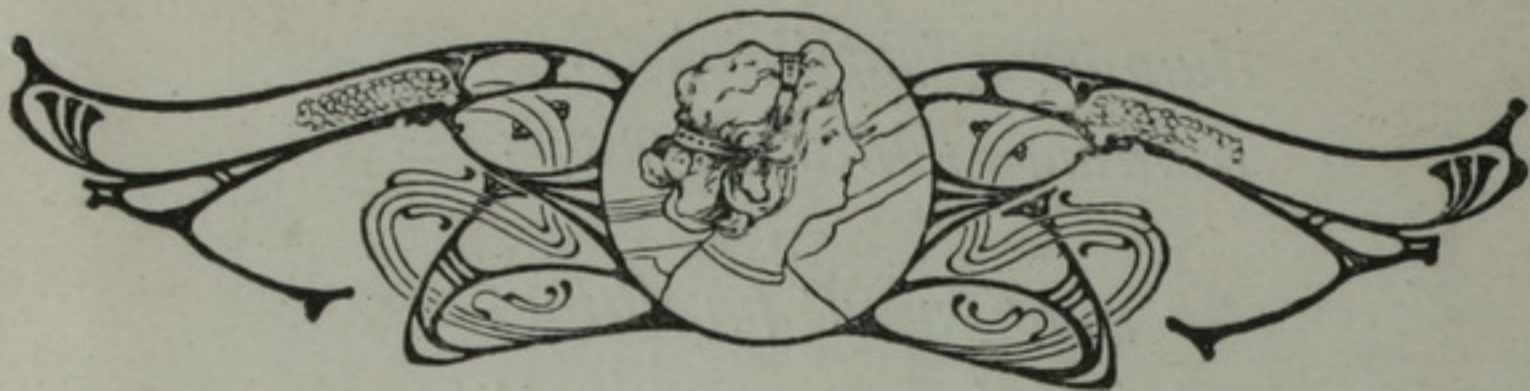
Թէեւ սեւ աչքն հեղեղն
Անթիւ աստեղց միշտ քոյլեր,
Իր սեւ յօնից շուքին տակ,
Զորս ութ օրն է Նա գըծեր:

Հուսինը ո՛չ ներա վարսն
Եւ ո՛չ ալ վարդը ունի

Ճառագայթումը ներս:
Ճառագայթում սիրողի:

Ես դողդողամ իր վերայ,
Նէ իմ վրայ գորովի,
Իսկ թէ մոռնայ զիս օր մը . . .
Ա՛հ, այն օրը քանի կըտրի . . .:

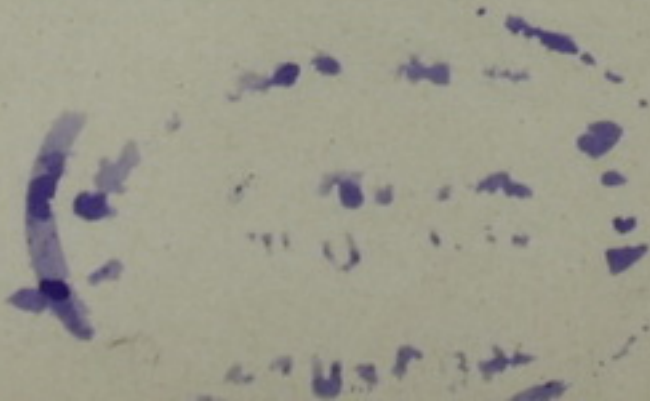

Ն Ի

Սարդը գարնայնի
Թէ կուսին տիպար
Այտերուն չըլլար՝
Ո՞վ յարգէր զանի:

Թէ չը նըմանէր
Կապոյտն եթերաց
Կուսին աչերաց՝
Երկինք ո՞վ նայէր:

Թէ կոյսը չըլլար
Սիրուն ու ամբիծ,
ԶԱստուածն այն երկնից
Մարդ ո՞ր կը կարդար:

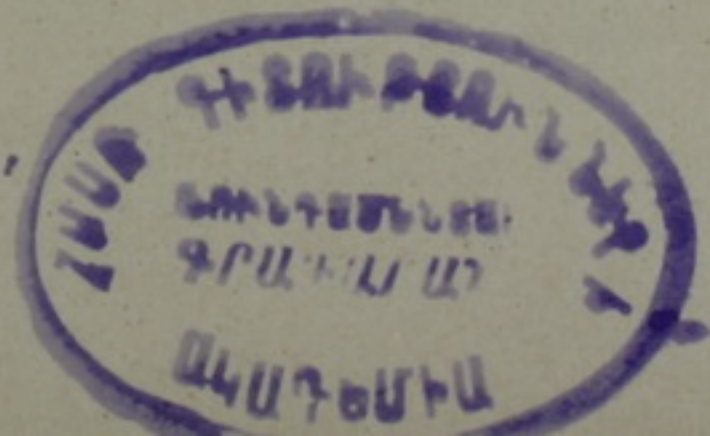

Թ Ր Ք Ո Ւ Հ Ի Ն

Երեկոյ է, քոցավառ է հորիզոն,
 Կառք մը կ'անցնի դազադի պէս յամբընթաց,
 Գեղունի մը ընկողմանած տրոփէ հոն,
 Վերջալուսի աղջիկ մ'է սա, ո՛վ Աստուած,
 Եթէ նայի,
 Կ'ըսես. — Հիմա կը մարի:

Մեղրամոմէ անդրիանդի մ'է հանգոյն.
 Ի՞նչ դալկահար . . . կարծես հաջադը վառէ
 Պատան մ'է նուրբ ներա վարդիցը տըժգոյն.
 Աստուած ըզնէ զոյգ մ'աչերովն կը վառէ.
 Եթէ ժրպտի,
 Կ'ըսես. — Հիմա ո՛հ կ'անցնի,

Նայիլ կ'ուզէ, քայց աւելի կը նըւաղի,
Սիրտը խունկի պէս կը մըխայ սիրաւատ,
Նէ շողերու, քոյրերու է թագունի,
Խոնջ թիթեռնիկ մ'որ կը խնդրէ ծաղկէ թառ.
Եթէ շարժի,

Կ'ըսես. — Հիմա կը թռռչի:

Հանջն է յուզեալ Ովկէանի մը նըման.
Կ'ուզէ սիրել . . . համբոյրի մ' հետ նուաղիլ,
Մաշիլ, խամբիլ, խոնջած ընկնիլ գերեզման,
Քամել սիրոյ կրակէ քաժկին հուսկ կաթիլ.
Եթէ շիկնի,

Կ'ըսես. — Հիմա կը քոնկի:

Սըրտի մեղու, ինչպէս կոչեց Համարթին,
Որուն ծըծած ծաղիկըն՝ սիրտ, մեղրն է սէր,
Ես կը կոչեմ՝ զնէ կոյս, որուն սիրտն՝ երկին
Անհուն սիրոյ, որ հորիզոն չունի դեռ.

Եթէ խօսի,

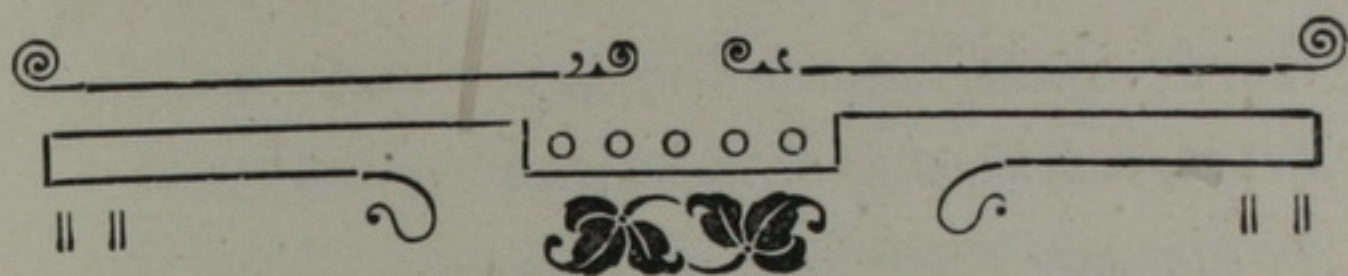
Կ'ըսես. — Հիմա կը հատնի:

Նէ կը վառի, միշտ կը վառի, չի հատնիր
Տընանկ կընոջ տաճարն վառած ճրագին պէս,
Աստղերու նման գիշեր սիրէ՝ փողփողիլ,
Կրակ մ'է փրթած կողէն սիրոյ բոցագէս . . .

Իսկ թէ մեռնի,

Կ'ըսես. — Հիմա կը ծնի:

— ~ —

Գ Ր Փ Ե Լ

Փունջ մը կընճիռ, բոյլ մը կայծակ,
Դըժոխք մ'անէծք խոցեց հոգեակս:

Ես ուզեցի պաշտել ըզնէ,
Սիրել ժըպիտքն՝ փըթիթք անհուն,
Սիրել աստղերն սեւ աչերուն,
Եւ այն խոկումս, որ մըթագնէ
Պայծառ ճակատն՝ այն ամպըն է
Որ կը շպարէ դէմքը լուսնոյն:

Գիշեր մը սուգ, անդունդ մ'հառաչ
Յուզեց ներա հոգին ու լանջ:

Ես ուզեցի միշտ քովս ըլլալ,
Մըտիկ ընել թընդիւն սրտին,

Շնչել, խմել ներա հոգին,
Եւ շօշափել լոկ ձիւնափայլ
ծոծորակին վըրայ ծալ ծալ
թափող վարսից ալեակքն ծրփին:
Ովկէան մը տրտունջ լսեցի.
“Զիս կը նեղե՛ս,, հըծծեց ինծի:

Ես ուզեցի քննար մ’ըլլալ
Ներա ձեռքին տակ հեւացող,
Ներա հոգւոյն խորն հիացող
Թեթեւ սլատկեր մ’ըլլալ շարժեալ,
Մոռնալ զիս, լոկ ըզնէ խոկալ՝
Կ’վառէ երազ մ’որուն մէկ շող:

Ամպրոպ մը սաստ ցընցեց հոգիս,
Գոչեց. — “Սիրել չե՛ս կըրնար զիս:,,

Ի զո՛ւր սիրտըս մըխաց առջին,
Խընկարկելու սիրտն անապատ,
Ցուցի իրեն ճակատս գունատ,
Կուրծըս գոգած՝ մատն իմ աչքին,
Ի զո՛ւր շուրթերս դորդոջեցին,
Զինքը սիրելիս հըծծեցին յայտ:

Նէ հեռացաւ ինձնէ, ըսաւ,
— “Բա՛ւ սիրեցի քեզ, մասս քարեան:,,

Որոտացին խոկմանցս ամպեր,
Կայծակնահար ըրին հոգիս,
Մոխիր դարձան երազներս յիս,
Ճակատագիրս խնծդաց ի վեր.
Խորշ մը կար, որ գիս կը ծաղրէր
Այն լուռ փոսն էր գերեզմանիս . . . :

Փունջ մը կընճիռ, բոյլ մը կայծակ,
Դրժոխք մ' անէծք խոցեց հոգեակս:

Մ Ն Ա Ս Բ Ա Ր Ե Ա Ի

Առողւ մը դեռ մըթնշաղ՝
Կը ծաւալէր շող ու շաղ,
Ծաղկանց մէջ քեզ տեսայ ես,
Կը ժրպտէիր լուսնոյ պէս:

Աչերդ սիրոյ Ատրուշան,
Մատներդ էին գիրգ շուշան,
Այտերդ վարդի նոր թերթեր,
Նայուածքէդ ծնէր նոր եթեր:

Սիրտըս թրոսն ոտքիդ տակ,
Սիրեցի քեզ, իմս հրեշտակ . . .
Սիրով եղան ճիւն մագեր,
Ըսին՝ կեանքը երազ էր:

Մինչդեռ դու չես սիրեր զիս,
Մ'իշխեր գոնէ տկար սրտիս.
Ուր որ երթամ՝ դէմքդ ինձ հետ՝
Նայուածք չէ այդ . . . մահու նետ:

Երբ անտառին խորն նըսեմ
Կ'երթամ լալ լուռ մենաճեմ,
Դարձեալ հոն կը գտնես զիս,
Տերեւներէն կը խօսիս:

Երբ առուակին եզերքը
Նըստիմ սփռիել իմ վերքը,
Դարձեալ դու կը գտնես զիս,
Ալեաց մէջէն կը ժրպտիս:

Երբ լեռները կը փախչիմ,
Որ չը տեսնեմ քեզ՝ հանգչիմ,
Հողմոյն մէջէն կը խօսիս,
Թէ՛ դու քնաւ չ'ես սիրեր զիս:

Լուսնի լուսով գիշերը
Երբ ցօղեն իմ աչերը,
Դարձեալ դու կը գտնես զիս,
Աստղերուն մէջ կը ժրպտիս:

Իսկ գերեզման երբ մտնեմ,
Քեզ հոն պիտի չը գտնեմ...
Մընաս քարեան... հայունհիս,
Անգնթ, արցունք մ'ալ չ'ունիս:

Հ Ժ Ժ Ի Ի Ն Ք

Երբոր վարդի փունջք հայեցի
 ծրլան տըժգոյն ճակտիդ վերել,
 Խոնարհեցիր աչերդ արել,
 Բեզ այն օրէն ես սիրեցի:

Թերթեր յուզող սիւզի մը պէս
 Թրուար՝ սրբտիս ծալքերն թօթուել,
 Բընարի մը կըրակէ թել՝
 Բեզ ձրգեցիր դու աղիքէս:

Արդ կը փախչիս ինձմէ սիւզի
 Պէս, շուքրդ տաս լոկ քընարիս,
 Գիսաստղի պէս հեռուն կ'նսզիս՝
 Հովին տըւած մազերդ ոսկի:

Երբ աստղալոյց գիշեր է գով,
 Շրջագայիս Պաղլար-Պաշի,

Գիտեմ թէ սիրտս ո՞րչափ մաշի
Շըրջազգեստիդ լոկ շըշինով:

Գայ սիւզն ազատ քեզ այցելու,
Նային քեզի աստղերն ազատ,
Ըստուերին մէջ մինակ ու զատ
Ես կը դողամ քեզ մօտելու:

Ո՛հ, թող երթայ սիւզն իր ծաղկոց,
Նային աստեղք թող յՈվկէան,
Եւ թող մէկ մ'ես ալ դալկանամ
Քու նայուածքիդ մէջ կրակուրոց:

Մահիկն երբոր շառագունած
Իջնէ լեռնէն ի հորիզոն,
Ալ կ'անհետիս, չես շըջիր հոն՝
Կազիւն, հովին, աստղին դիմաց.

Գերեզմաննոցին ցուրտ ծառեր
Կը փրսփրսան մեռելոց հետ,
Շըրջազգեստիդ շըշինին գէթ
Ինձ արձագանգ մահահրաւէր:

Լ Ճ Ա Կ

Ինչո՞ւ ապշած եմ, Լըճակ,
Ու չեմ խայտար քու ալեակք,
Միթէ հայլոյդ մէջ անձկաւ
Գեղունի՞ մը նայեցաւ:

Եւ կամ միթէ կ'զմայլի՞ն
Ալեակդ երկնի կապոյտին,
Եւ այն ամպոց լուսափթիթ
Որք նըմանին փրփուրիդ:

Մեղամաղձոտ Լըճակ իմ,
Քեզ հետ ըլլանք մրտերիմ,
Սիրեմ քեզի պէս ես ալ
Գրաւիւ, լրօել ու խոկալ:

Ո'րքան ունիս դու ալի,
Ճակատս անքան խոկ ունի,
Ո'րքան ունիս դու փրփուր,
Սիրտս անքան խոց ունի քիւր:

Այլ եթէ գոգդ ալ թափին
Բոյլքն աստեղաց երկընքին,
Նըմանիլ չես կըրնար դուն
Հոգւոյս, որ է քոց անհուն:

Հող աստղերը չեն մեռնիր,
Ժաղիկներն հող չեն թոռմիր,
Ամպերըն չեն թըրջեր հող,
Երբ խաղաղ էք դու եւ օդ,

Լըճակ, դու ես թագունիս,
Զի թ' հովէ մ'ալ խորշոմիս,
Դարձեալ խորքիդ մէջ խրոռով
Զիս կը պահես դողդղալով:

Շատերը զիս մերժեցին,
“Զընար մ'ունի սոսկ, — ըսին.
Մին՝ “Դողդոջ է, գոյն չունի,, —
Միւսն ալ ըսաւ. — “Կը մեռնի:,,

Ոչ ոք ըսաւ. — “Հէք տըղայ,
Արդեօք ինչո՞ւ կը մըխայ,

Թերեւս ըլլայ գեղանի,
Թէ որ սիրեմ, չը մեռնի:,,

Ոչ որ ըսաւ. — “Սա տըղին
Պատռէնք սիրտը տըրտմագին,
Նայինք ինչէր գրուած կան . . . ,
— Հոն հըրդեհ կայ, ոչ մատեան:

Հոն կայ մոխիր . . . յիշատակ . . .
Ալեակքդ յուզին թող, Լըճակ,
Զի քու խորքիդ մէջ անձկաւ
Յուսահատ մը նայեցաւ . . . :

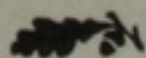
ԻՆՉ ԿՐՍԵՆ

Ինծի կ'ըսեն. — «Ինչո՞ւ լուռ ես., —
«Ո՛հ, միթէ քառ կամ խօսք ունի՞
Արշալոյսը, որ կը քոնկի,
Զի անհուն է այն ալ ինձ պէս:»,

Ինծի կ'ըսեն. — «Միշտ տխուր ես., —
Ի՞նչպէս չըլլամ, մէկիկ մէկիկ
Թօթափեցան գլխուս աստղիկք ...
Արշալոյս մը չանցան սրբտէս:»,

Ինծի կ'ըսեն. — «Կըրակոտ չես,
Լըճակի մը պէս ես մեռած,
Դալկահար՝ դէմքդ ու հայեցուած:», —
«Ո՛հ, յատակն են իմ փըրփուրներ:»,

Ես ինձ կ'ըսեմ. — «Ժամդ է հասեր,
Քու երկրորդ սեւ մօրդ գընա՛ գոգ,
Գերեզման, հոն գըտնես դու գոգ,
Վարդեր, թրթռում, թռիչ ու աստղեր ...»,

Մ Ե Ի Մ Ե Ի

Երբեմն հոգիս աստղի մը քոց
Եւ թիթեռնի մ'ունէր թեւեր.
Վերջալուսի նրման ամպոց
Երազներ, հո՛ւր ճակատս վառէր:

Արդ աստղոյցներ դառն արտօսրի
Կը քարանան կուրծիս ներքեւ,
Եւ քարդք ամպոց սեւաթորմի
Կ'ուզեն խեղդել սիրտս ու արեւ:

Հազիւ քանի մը օրերն կեանքիս
Ոսկեզօծեց իմ քախտը վատ,
Որոնք եղան լոկ ովասիս
Մեղմող՝ կեանքիս դառն անապատ:

Մենանայի օրեր ցըվերջ.
Երբեմն՝ հովտի, ծաղկանց 'ւ երկնի

Չիւնափըթիթ ամպերուն մէջ
Կեանքիս մըրուրն ես թափէի:

Ժրծէի սէր, ծրծէի կեանք,
Մինչ վերջալոյսն կը հըրահըէր,
“Մնաս քարով, ի սա կարմրորակ,
Տըխուր կրակ ’ւ երկնի քոցեր:

Ունէի ես երբեմն առատ
Վարդեր՝ առատ աստղեր նոյնպէս,
Ճակատագիրս սեւ՝ տեսաւ շահտ,
Բըրցուց, քաղեց զանոնք սըրտէս:

Ունէի ես իմ սիրունին,
Որոյ թէպէտ աչքն էին սեւ,
Սակայն սըգաւ չը գիտէին . . .
Հրեշտակ մ’էր նէ, հրեշտակ անթեւ:

Սեւ երազ մը օր մը դողդոջ
Մըղեց զիս սեւ փոսի մ’առջին,
Ուր քար կըտրած սիրտ ի թընդոջ՝
Դագաղի մ’աչքս յառած էին:

Աւանդ, ներա վարդքն ու աստղերն
Լուռ՝ պիտի տար կուլ այն սեւ փոս.
Յուրտ համբոյր մը առի ճակտէն.
Ներա վերջին ձօնն էր, ափսոս:

Եւ լըսեցի յայնժամ՝ թի թի,
Սեւ սեւ հողեր կոշտ թընդեցին.
Տըխուր քողքին վըրայ փայտի . . .
Դըժոխք մ'անէճք այն սեւ օրին:

Այն ցուրտ հողերն յիմ՝ դատարկ սիրտ
Հըցուցին՝ փոսն գոցելնուն հետ,
Եւ այս աշխարհն ալ անժըպիտ
Գոցեցին իմ առջեւ յաւէտ . . .:

Ի Մ Մ Ա Հ Ը

Եթէ տըժգոյն մահու հրեշտակ
Անհուն ժրպտով մ'իջնէ իմ դէմ,
Շոգիանան ցաւքս ու հոգիս,
Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ:

Եթէ սընարըս իմ տիպար
Մոմ մը վըտիտ ու մահադէմ,
Ո՛հ, նըշուլէ ցուրտ ճառագայթ,
Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ:

Եթէ ճակտովս արտօսըազօծ
Զիս պատանի մէջ ցուրտ զերդ վէմ
Փաթթեն, դընեն սեւ դագաղը,
Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ:

Եթէ հընչէ տըխուր կոշնակ,
Թըրթոռուն ծիծաղն մահու դըժխեմ,

Դագադս առնէ իր համըր քայլ,
Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ:

Եթէ մարդիկն այն մահերգակ,
Որք սեւ ունին ու խոժոռ դէմ,
Համասրփռեն խունկ ու աղօթք,
Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ:

Եթ' յարդարեն իմ հողակոյտ,
Եւ հեծեծմամբ ու սրգալէն
Իմ սիրելիքը քաժնուին,
Գիտցէք որ միշտ կենդանի եմ:

Իսկ աննըշան եթէ մընայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ,
Եւ յիշատակս ալ թառամի,
Ահ, այն ատեն ես կը մեռնիմ:

Հ Ե Ժ Ե Ժ Մ Ո Ի Ն Ք

Ո՛հ, երկրների ժապաւէններ՝
Ճառագայթներ՝ միացուցած
Էին սրբոտերը մեր միմեանց,
Մեր սրբոտերը սիրանուէր:

Նորա միմեանցս համար քանի՜
Էին անհոն քսոց մատեաններ,
Հոն ամէն քառ խորք մը ունէր
Իր ներքեւը սիրոյ, ցաւի:

Ո՛հ, կը յիշես, Չամլըճայի
Սարը նըստած լուռ մըխայինք,
Ուր շուք տային մեզի նոճիք՝
Սեւ հովանոցք վըշտահարի:

Ըսթամազօլի կապոյտ գօտւոյն՝
Վոսփորի ծուփը դիտէինք,

Ուսկից եւ մերթ զանամալ երկինք.
Ո՛ր ախորժներ լուռ մեր հոգւոյն:

Այն հիւսկէններն երկընքին՝
Այն ամպերը ճիւնաթորմի՝
Մինչ երեկոյ, ո՛հ, մի առ մի
Սեր նայուածքը գըրաւէին:

Չէինք խօսեր, խօսքն մեր հոգւոց
Անհունութիւնը կը պըղծէր.
Մենք զերդ երկու տըժգոյն բոցեր
Իրարու մէջ կ'այրէինք սոսկ:

Մեր հոգիքը նոճիներու
Թուխ թիթեռներ էին տըրտում,
Սեւ ծըծէինք, սո՛ւգ անհատնում,
Նայէինք միշտ երկրէս հեռու:

Անյուսութիւն, գերեզմանի
Այդ սեւ կաթը շատ ըմպեցինք.
Քեզ յաիրեցուց այդ ըմպելիք,
Եղար երկնից տըժգոյն որդի:

Քու դալուկըդ զիս ցաւցուց շատ,
Եւ նայուածքըդ վերջին նըւադ,
Ձոր ուղղեցիր ինձի, աւանդ,
Բեւեռեցուց յիս յիշատակդ:

Երջանիկ ես հող թէ թըշուառ,
Զուարթնոյ թեւով լուր մ'ինձ դըրկէ.
Ահ, այս աշխարհս միշտ տաղտո՞նկ է...
Յաւերու մեծ մայր մ'է աշխարհ:

Ոհ, եթէ հող ծառի մը շուք
Կայ, եւ նորա քով մէկ վըտակ,
Եթէ կայ հող սէր անապակ,
Կան ազատ օդ,

Ոհ, կը թօթվեմ ես այս աղտոտ
Չորձն հոգւոյս՝ կեանքս՝ մինչ իսկ այսօր,
Հող կը հագնիմ, հող սըգաւոր...
— Ահ, ուզածներս, Վարդան, կամ հող...

Պ Է Տ Ք Ի Մ Ե Ռ Ն Ի Լ

Տըժգոյն գիշեր մ'էր քաղցրաբոյր աշնային,
Երկինք աստղեր գերդ «սիրոյ վերք», ցոլային,
Դեղնած ու չոր թերթից՝ լուսինն իւր քեկքեկ
Շողքը ցողէր ամրան վարսիցն աղէքեկ.
Շամբերուն մէջ կը սողոսկէր ուղիս մ'անհետ,
Կայծեր՝ աստղեր կը խաղային ալեաց հետ,
Սիւզը խաղար տերեւներուն հետ թեթեւ,
Կը շոյէր գլուխս՝ այրած ճակատս վառէ թեւ,
Նա իւր շնչովս իս գոհ ընել կը կարծէր,
Բայց կ'արծարծէր, ո՛հ, իմ սիրոյն քիւր կայծեր...
Ոգի մ'անցաւ սրտէս, թողուց հոն ըստուեր,
Աստեղց բոյլ մը... միայն գիտեն զայս աստղեր...
Համբոյրի մը յիշատակն էր սիւզին շունչ,
Իր դողդոջ ձայնն՝ տերեւներուն սա շրշունչ
Գունատ ճակտին տըխրիկ պատկերն այս լուսին...
Ո՛հ, կեանք պէտք է տալ՝ սիրտ տրուի թէ կուսին,

Կը սիրէ նէ, նայուածքին մէջ կը թողմի.
 — Ո՛հ, ի՛նչ է նէ. — ձիւնով շաղուած մի անդրի,
 Վըսեմ ճակտին վըրայ զոյգ մը աստղեր վառ,
 Եթէ սիրէ՝ հալի, թ' ատէ՝ կըտրի սառ...
 Լոկ հուր աչեր, ժըպիտ, արցունք տեսի նախ.
 Կուրծս ուռուցիկ լանջ մը ըզգաց սիրաքախ,
 Սիրոյ մըրմունջ՝ հառաչ լսեցի քեկքեկ խօսք,
 Դողդոջ ու գիրգ՝ պաղ ձեռք մ'ըզգաց ձեռքը սոսկ,
 Թեւերուս մէջ լոյս մը՝ հով մը մարեցաւ.
 Էակ չէր նէ, այլ սէր, հուր, շունչ, ժըպիտ, ցաւ.
 Գոհար աչեր, վարդ այտ, այլ ինքն էր թախիծ,
 Այն գիսաւոր աստղէն «քար մը», մընաց ինձ...
 Յիշատակ մը՝ գերեզման մը... սո՛ւրբ սափոր,
 Ուր հեկեկով սիրտըս կ'ընէ միշտ թափօր...:
 Երանի՛ թէ ըլլամ ես շիթ մ'արտասուք
 Եւ անհետիմ դամքանիդ քով սիրասուզ.
 Իցիւ թէ խոտ մ'ըլլամ ու ես ցամքիմ հոտ.
 Ծաղիկ կ'ըլլամ՝ քայց առանց քեզ չունիմ հոտ
 Լոյս թէ մութ՝ քուն՝ շուքըդ պիտի շանհետի,
 Հառաչելով ուշ պիտ' ըլլամ ոսկր ու դի,
 Շիրմիդ վարդը չը թողմած՝ քեզ գըրկեմ ես...
 «Կեանք կու տաս, սիրտ թէ տաս, ըսեն ետեւէս:

Տ Ր Տ Ո Ի Ն Ջ Ք

Է, մընաք քարով, Աստուած եւ արեւ,
Որ կը պըլպըլաք իմ հոգւոյս վերեւ . . .
Աստղ մ'ալ ես կ'երթամ յաւելու երկնից,
Աստղերն ինչ են որ եթէ ոչ անքիծ
Եւ թըշուառ ոգւոց անէծք ողբագին,
Որք թըռին այրել ճակատն երկնքին .
Այլ այն Աստուծոյն՝ շանթերո՛ւ արմատ՝
Յաւելուն զէնքերն ու զարդերն հըրատ . . . :
Այլ, ո՛հ, ինչ կ'ըսեմ . . . շանթահարէ՛ զիս,
Աստուած, խոկն հսկայ փըշրէ՛ հիւլէիս,
Որ ժպրհի ձըգտիւ, սուգիւ խորն երկնի,
Ելնել աստղերու սանդուխքն անալի . . .
Ողջոյն քեզ. Աստուած դողդոջ էակին,
Շողին, փըթիթին, ալւոյն ու վանկին,
Դու որ ճակտիս վարդն ու քոցն աչերուս
Խըլեցիր թըթոռմն շըրթանց՝ թոխն հոգւոյս,
Ամա տըւիր աչացս, հեւք տըւիր սըրտիս,

Ըսիր մահուան դուռն ինձ պիտի ժրպիտիս,
 Անշուշտ ինձ կեանք մը պահած ես ետքի,
 Կեանք մը անհուն շողի, քոյրի, աղօթքի.
 Իսկ թէ կորընչի պիտի իմ հուսկ շունչ
 Հոս մառախուղի մէջ համը անշըշունչ,
 Այժմէն թող որ շանթ մ'ըլլամ դաւկահար,
 Պըլլուիմ անուանդ, մոնչեմ անդադար,
 Թող անէծք մ'ըլլամ ու կողըդ խըրիմ,
 Թող յորջորջեմ քեզ. «Աստուած ոխերիմ»,
 Ո՛հ, կը դողդոջեմ, տժգոյն եմ, տժգոյն,
 Փըրփըրի ներսըս դըժոխքի մ'հանգոյն...:
 Հառա՛չ մ'եմ հեծող նոճերու մէջ սեւ,
 Թափելու մօտ չոր աշնան մէկ տերեւ...:
 Ո՛հ, կայծ տըւէք ինձ, կայծ տըւէք, ապրիմ...
 Ի՛նչ, երազէ վերջ գըրկել ցուրտ շիրիմ...
 Այս ճակատագիր ի՛նչ սեւ է Աստուած,
 Արդեօք դամբանի մըուրո՞վ է գըծուած...
 Ո՛հ, տըւէք հոգւոյս կրակի մի կաթիլ,
 Սիրե՛լ կ'ուզեմ դեռ լ'ապրիլ ու ապրիլ
 Երկնքի աստղեր, հոգւոյս մէջ ընկէք,
 Կայծ տըւէք, կեանք՝ ձեր սիրահարին հէք:
 Գարունն ո՛չ մէկ վարդ ճակտիս դաւկահար,
 Ո՛չ երկնի շողերն ժրպիտ մ'ինձ չ'են տար.
 Գիշերն միշտ դագաղս, աստղերը ջահեր,
 Հուսինն յար կու լայ խուզարկէ վըհեր.

Կ'ըլլան մարդիկ որ լացող մը չունին,
Անոր համար [է որ] նա դըրաւ այդ լուսին.
Եւ մահամերձն ալ կ'ուզէ երկու քան.
Նախ կեանքը, վերջը լացող մ'իւր վրան:

Ի զհօր զրեցին աստղերն ինծի “սէր”,
Եւ ի զհօր ուսոյց բուլքուլն ինձ “սիրել”,
Ի զհօր սիւզեր “սէր”, ինձ ներշնչեցին,
Եւ զիս նորաստի ցուցուց ջինջ ալին,
Ի զհօր թաւուտքներ լրուեցին իմ շուրջ,
Գաղտնապահ տերեւք չառին երբէք շունչ,
Որ չը խոռվին երազքըս վրսեմ,
Թոյլ տուին որ միշտ ըզնէ երազեմ,
Եւ 'ի զհօր ծաղկունք փրթիթներ գարնան՝
Միշտ ինկարկեցին խոկմանցըս խորան . . .
Ո՛հ, նոքա ամենքը զիս ծաղրեր են . . .
Աստուծոյ ծաղրն է աշխարհ ալ արդէն . . .

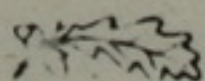

Զ Ղ Ջ Ո Ի Մ

(Օր մը վերջը):

Երէկ երբ սլաղ քրտանց մէջ
Սեւ մըրափ մը կ'առնէի,
Եւ թօշնած զոյգ մը վարդեր
Այտերուս վրայ կ'այրէին,
Անշուշտ ճակտիս վրայ մահու
Դաւկութիւն մը կը պլպլար,
Եւ մահու թռիչ մ'ունէի.
Հսեցի մօրս հեծեծում...
Բացի աչերըս խոնջած,
Մօրըս արտօսըն տեսի...
Ո՛հ ճըշմարիտ գորովի
Մարգարիտներ լոյծ ու կեղծ...
Մայրըս անհուն ցաւ մ'ունէր,
Այն սեւ ցաւը ես էի...
Ա՛հ, գըլուխըս փոթորկեց,
Այս սեւ հեղեղն տրւի դուրս.
Ո՛հ, ներէ՛ ինձ, Աստուած իմ,
Մօրըս արտօսըն տեսի...:

Ի Մ Յ Ա Ի Ը

Սուրբ տենջերով լոկ ծարաւած .
Յամաք գըտնել աղբերքն յամայր,
Յամքիլ ծաղիկ հասակի մէջ .
Ո՛հ, չէ՛ այնչափ ցաւ ինձ համար:

Զերմ համբոյրով մը դեռ չայրած,
Սա ցուրտ ճակատըս դալկահար,
Հանգչեցունել հողէ քարձին .
Ո՛հ, չէ՛ այնչափ ցաւ ինձ համար:

Դեռ չը գըրկած էակ փունջ մը
Ժպտէ, գեղէ, հուրէ շաղեալ,
Գըրկել սա ցուրտ հողակոյտը .
Ո՛հ, չէ՛ այնչափ ցաւ ինձ համար:

Քաղցր երագով մ'յլղի մըրափ
Հանդորրած գլուխըս մըրկահար,

Նընջել հողէ վերմակի տակ .
Ո՛հ, չէ այնչափ ցաւ ինձ համար:

Հագնիլ հիւղին մուր-անունը,
Ծըծել նորա մըուր-օղըն յար,
Միշտ ցաւիլը միանգամայն .
Ո՛հ, չէ այնչափ ցաւ ինձ համար:

Հէք մարդկութեան մէկ ոստը գօս՝
Հայրենիք մը ունիմ թշուառ
Զօգնած անոր՝ մեռնիլ աննշան .
Ո՛հ, այս է սոսկ ցաւ ինձ համար:

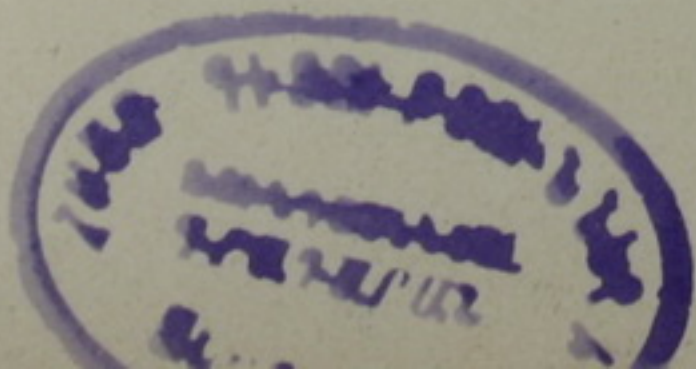

ՄԻՐԵՅԷՔ ԶՄԻՄԵԱՆՍ

Աարդակարմիր Գորգոթային վեհ գազաթ
Միշտ փալիւլող, սիրոյ անշէջ ճառագայթ,
Դեռ կ'սպասեմ թափել սրբոց քու սրլաք.
Զո՞վ կը հըսկես, վիհ եւ անդո՞ւնդ, թէ կըմախք,
Որ սեւ ժայռից մէջ մարեցաւ այն քեկքեկ
Բարբառն վըսեմ թէ 'Ըզմիմեանս սիրեցէք:»

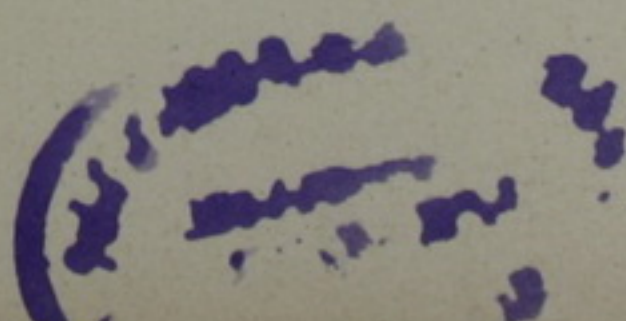
Տնանկին դամբանը կ'անհետի ոտնակոխ,
Տնակին մէջ մարի առկայծ կանթեղն հող,
Այն մութին մէջ նօթի տըղեկք կը հեծեն,
Դըղեակն խրախ մինչեւ լոյս ջահք կը հիւծեն,
Հարուստին կառք ժխորով կ'ացնի սրբարշաւ,
Հէքին դագաղն իր գերեզմանն լուռ իջաւ . . . :

Գեթսեմանին իջնող հրեշտակն դալկահար,
Որ գեղ, ծաղիկ, արցունք ու փառք չը ճանչնար,
Նորա ցուրտ գոգն աղքատը սոսկ կ'ըսփոփի,
Ճոխն ու տընանկ պատանքին մէջ կը լլան մի.
Կայծակնաթել թէ մրռնչեն մըրրիկներ
Թէ "Սիրեցէք զիրար,, հէքն հոս չե՞ն սիրեր:

Յ Ա Ն Կ

	Էջ
Սիրել	7
Ներա հետ	10
Ջնէ պաշտեմ	13
Նէ	16
Թրքուհի	17
Դրժել	19
Մնաս բարեալ	22
Հծծիւնք	24
Լծակ	26
Ի՞նչ կ'ըսեն	29
Սեւ սեւ	30
Իմ մահը	33
Հեծեծմունք	35
Պէտք է մեռնիլ	38
Տրտունջք	40
Զղջում	43
Իմ ցաւը	44
Սիրեցէք զմիմեանս	46

[604]

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220027426

II
A 27426